

Varpas išeina kas mėnuo.
Parsisiųdinamoji metų
prekė:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rub.
Prūsijoje (Vokietijoj)
ir Austrijoj . . . 4 mk.
Amerikoj ir kitur . . 5 mk.

VARPAS

Atskiro numerio prekė
20 kapeikų.

Apgarsinimai priimami
Varpe po 10 kap.
už eilutę arba jos vietą.

politikos, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis.

TURINYS № 7 ir 8.

- I. Iš Lietuvos inteligentų susivažiavimų natarimų. — Lietuvos tautų atstovų susivažiavimas Vilniuje. — Panevėžio susivažiavimo nutarimai. — Lietuviškųjų partijų atstovų susivažiavimas Kaune.
- II. Kas tai yra sociališkoji revoliucija? *K. Kautzky.*
- III. Už teisybę. Atsakymas „Vienybei Lietuviškųjų“. *L. D. P.*
- IV. Iš literatūros ir gyvenimo.
- V. Yvairūs balsai.
- VI. Ukrainiečių spauda Rusijoje. (Pabaiga.)
- VII. Litvomanai. (Pabaiga bus.)
- VIII. Nuo Redakcijos ir Adm.: Atsakymai.

Iš Lietuvos inteligentų susivažiavimų natarimų.

I.

Lietuvos tautų atstovų susivažiavimas Vilniuje.

Gegužės 19, 20 ir 21 dieną š. m. (birželio 1, 2 ir 3 d.) Vilniuje buvo lietuvių, lenkų, baltrusių ir žydų susivažiavimas apmastymui bendrų šioms tautomis politiškių reikalavimų.

Tasai susivažiavimas buvo prirengtas lietuvių ir lenkų irredentų kuopos, politiškas programos kurios jau patilpo „Varpo“ Nr. 1 ir 2 š. m.

Pirmą negu kalbėsiu apie šio susivažiavimo natarimus, paženkliūsiu artimiausias priežastis, dėlėi ko šitas susivažiavimas buvo įtaisytas.

Balandžio pradžioj Maskvoj buvo įtaisytas bendras rusų ir lenkų susivažiavimas, ant kurio nuo lenkų dalies irredentų kuopos buvo pasiūstas ir iš Vilniaus vienas atstovas. Ant to Maskvos susivažiavimo buvo lenkų pastatytas reikalavimas Lenkų autonomijos ir buvo daugumu balsu visų priimtas. Ten pat buvo perskaitytas ir minėtasai „lietuvių ir lenkų irredentų kuopos“ programos, kuriai iššaukęs nusistebėjimą susirinkusiųjų ten rusų, bet kadangi nebebuvo laiko platesniam apsparstymui Lietuvos autonomijos pamatų, tai liko nutarta padaryti artimiausioj ateityje susivažiavimas Vilniuje iš įvairių tautų atstovų. Iš pradžios buvo sumanyta sušaukti vietinių Lietuvos tautų atstovus ir perstačius jiems priimtą „kuopos“ programą, galvoti

ir tarti apie jį. Tam tikslui buvo paskirtas susivažiavimas balandžio 22 dieną (sen. kal.) ant kurio ir buvo svarstomas politiškas Lietuvos programos. Tėbuviai lietuviai prirodinėjo, jog anie tekalbą tik apie Lietuvą etnografiškose ribose, o visi kitų tautų atstovai (baltrusiai, lenkai ir žydai) tekalbėjo tik apie istoriškosios Lietuvos autonomiją, arba, tiesiog sakant, apie šių dienų „Sievrozapadny Krai“. Toj prasmėj buvo padarytos ir rezoliucijos, bet kadangi toksai dvilypinis nutarimas apie Lietuvą negalėjo pakakinti nė vieno iš susirinkusiųjų, tai buvo nutarta padaryti antras susivažiavimas, ant kurio turėjo galutinai būti nutartas politiškas Lietuvos autonomijos klausimas.

Reikia priminti, kad lietuviai jau pradėjo atšalti nuo šių bendrų pasišnekėjimų, kurie, atimdami nuo žmonių daug laiko, nevedė prie jokio bendro darbo, nes lietuviams juk prisėjo dirbti visai be pagalbos tų tautų atstovų. Kita tokio atšalimo priežastis buvo ta, jog teip vadinamieji baltrusiai — tai tie patys lenkai, kurie jokių gilesnių ryšių su baltrusių miniomis neturi. Baltrusių minia da tautišškai užmigus ir nėra apreiškus savo norų, o tarp tokios tautos smagu juk veikti įsigyvenusiems tarp anų lenkams. Lietuvai atbudus, lenkai nustojo savo galybės Lietuvoje, o Baltrusijoje jie gali da ilgai veikti. Todėl jie teip noriai kalba apie istoriškosios Lietuvos ribas . . . Teip protavo lietuviai ir, žinoma, pradėjo atšalti nuo bendrų pasišnekėjimų.

Ant antro susivažiavimo iš lietuvių tebuvo vos tik penki ar šeši žmonės, kurie pranešė susirinkusiems, jog anie visai nėra nė kokios lietuvių kuopelės arba partijos įgalioti ir kad atėję ant jo iš savo valios, kad todėl būti negali jokių lietuvių vardu padarytų nutarimų.

Tuomet susirinkimas nusprendė, jog visi jo nutarimai neturį jokios priverstinios spėkos ir pasilieka vien privatiškų žmonių balsu, juo kad ir visi kiti susirinkusieji, kaip pasirodė, buvo tik šėip sau susivažiavę, o ne draugių arba partijų paskirti susivažiaviman. Pirmose dvejose dienose buvo po 30 žmonių suvirš, o paskutinioj dienoj mažiau, kaip 30.

Ižymiausią vietą užėmė apsvarstymas Lietuvos reikalų, kuriuos buvo apskelbę susi-važiavę Vilniuje kovos mėn. lietuviai.*) Lietuviai prispirti buvo pamatuoti, dėleiko jie yra pastatę reikalavimą Lietuvos autonomijos etnografiškose ribose, o ne istoriškos Lietuvos, t. y. drauge su Baltrusija. Buvo nu-rodoma, jog Baltrusijos tautiškas judėjimas nesąs įgavęs da tam tikros pakraipos link autonomijos, jog galutinai įvykdinimas tos autonomijos prideresias tik nuo tų tautos spēkų, kurios norės ją remti, jog be tvirto persitikrinimo, kad pačios minios gali pa-remti tokius politiškus idealus, negalima esą statyti tokio politiško programo, nes jis per daug jau atsiduodas idealizmu, paprasta fantazija . . . Toksai atsiliepinimas, žinoma, pykina baltrusius, nes anų nuomone ir lie-tuviai negalį teip jau tvirtai kalbėti žmonių vardu. Pagaliaus vienas lietuvis, matyt, ne diplomatas, išsitarė: baltrusių čion maža ir nežinoma spēka, o ką pasakys pati plačioji Baltrusija, da nėra žinios, o kalbant apie lenkus, reikia pasergėti, kad jie čion, Lietu-voje, tėra tik atėjūnais ir jų likimas — susi-lieti su lietuviais . . . Toksai atsiliepinimas didžiai sužeidė lenkų širdis ir anie jau var-giai tegalėjo ramiai kalbėti. Jau galima buvo manyti, kad ir šį kartą neišeis jokio bendro nutarimo ir tik noras išdirbti kokią nors bendrą platformą suturėjo karštesnius ginčus: mat reikia jug rusams pirmėviams pranešti, ko Lietuva nori.

Buvo matoma, jog lietuviai pasilieka prie savo etnografiškosios Lietuvos, o visi kiti traukia ir kviečia reikalauti da platesnės Lie-tuvos. Buvo padarytas kompromisas, kad susi-važiavimas reikalaujas savarankybės ne tik Lietuvai, bet ir Baltrusijai.

Šie nutarimai yra tokie:

1. Dėlei ekonomiškų, kultūriškų ir tau-tiškų mūsų visūmenės reikalų, lietuvių, lenkų, baltrusių ir žydų susi-važia-vimas Vilniuje pripažįsta reikalingu stengtis prie politiškos kaip Lietuvos, teip ir Baltrusijos savarankybės.

2. Kaip Lietuvos, teip ir Baltrusijos san-tikiai prie visos valstybės, paskui vienos prie kitos ir pagaliaus prie atskirų autono-miškų kūnų, jeigu tokie bus, taps nuspręsti įsteigiamojo susirinkimo atstovų, kurie bus sušaukti Vilniun nuo visų Lie-tuvos ir Baltrusijos gyventojų ir iš-rinkti visuotinu, lygiu, slaptu ir tiesiu balsa-vimu, neskirant lyties, tautos ir tikėjimo.

*) Tuos nutarimus esmu prisuintęs. Įvykdinimui išreikštų reikalavimų tapo išrinktas tam tikras komitėtas, kursai ikišiol rods mažai ką tėra padaręs.

P—tis.

3. Tardamas, jog tik revoliucijinės partijos, kurios veikia Lietuvoje ir Baltrusioj, suža-dino revoliucijinį judėjimą šiuose kraštuose, susi-važiavimas išreiškia savo pagarbą visoms revoliucijinėms organizacijoms ir ypatoms už anų gausingą aukomis šelpimą. Pripa-žindams vienog reikalingu stengties prie teritorialinės politiškos autonomijos, susi-važiavimas išreiškia savo priejautą ir užkviečia suteikti paspirti toms partijoms, kurios pri-silaiko to paties politiško programo.

4. Susi-važiavimas nutarė įsteigti Vilniuje centralinį biurą po dvi ypati ir vieną kandidatą nuo visų keturių tautų, kurios buvo reprezentuotos ant susi-važia-vimo. Tasai biuras privalo prilaikyti ryšius su kuodidžiausiu mūsų visūmenės skaitliumi vedimui prieš rinkimus agitacijos ir įvyk-dinimui vyriausiojo tikslo — sušau-kimo įsteigiamojo susirinkimo Vilniuje.

Pripažindamas, jog caro valdžia, savo pragaistingų sumanymų pasisekimui ir revo-lucijinio judėjimo pamažinimui organizuoja žydų ir inteligentų skerdynes ir kitokius už-puolimus vienos gyventojų dalies ant kitos, susi-važiavimas išreiškia savo pasibiaurėjimą iš priežasties tokių atsitikimų ir pripažįsta reikalingu steigti organizuotą kovą prieš administracijos siautimą.

Tokie tad vaisiai pirmojo atskyrų tautų žmonių susi-važiavimo. Vadinu jį pirmuoju, nes susi-važiavimas 22 d. balandžio išsižadėjo tokio vardo.

Atstovai į centralinį biurą tapo nuo kitų tautų parinkti. Lietuviai pasiliko sau tiesą atsišaukti prie visuotinojo susirinkimo, koksai yra buvęs kovo mėnesij. P—tis.

II.

Panevėžio susi-važiavimo nutarimai.

Kuopa lietuvių, susidedanti iš visokeriopų Lietuvos draugijos luomų, šeimynų, grynai lietuviškomis ir lenkiškomis tradicijomis at-stovų, susirinkusių Panevėžyje gegužės mė-nesyje, pilnai pripažino teisingumą reikala-vimų, apskelbtų lietuvių susi-važiavimo Vil-niuje kovo m.*), ir galvojo apie tolesnį išplė-tojimą lietuviškosios politiškosios programos. Savo nusprendimus, tam tyčia išrinktojo komiteto suformuluotus, šendieną paduoda Šiaulių susi-važiavimui kritiškai perkratyt ir praktiškai praplatint.

1. Federatinis sutvarkymas reorganizuo-tosios Rusų Viešpatybės vienat-vienas pritinka.

2. Prie šios federatijos Lenkų karalystė ir Didžioji Lietuvos Kunigaikštystė prisideda

*) v. „Lietuvių reikalavimai“ („Varpas“ N. 4 ir 5). Red.

kaipo trys savarankės kita kitai lygios etnografiškai-politiškos vienetos: Lenkija, Lietuva ir Baltarusija su trimis provincijiniais seimais: Varšuvoje, Vilniuje ir Minske.

NB. Ukrainos šalį padaro atskirą politiška vieneta su seimu Kijeve.

3. Gret su bendra viešpatystės rusiška kalba lygiomis tiesomis turi būti pastatytos kalbos: lenkiškoji, lietuviškoji, baltarusiškoji ir ukrainiškoji. Seimuose diskutuojama by kokia suprantama kalba, protokuluojama gi utrakvistiškai: Varšuvos seime — rusiškai ir lenkiškai, Vilniaus s. — rusiškai ir lietuviškai, Minsko — rusiškai ir baltarusiškai, Kijevo — rusiškai ir ukrainiškai.

4. Kiekviena tų sudedamųjų dalių organizuojasi ir programas išsidirba savarankiškai. Etnografiškai skirtinga mažuma prisideda prie didžiūmos ir pritaria politiškioms jos aspiracijoms.

5. Bendruosius viešpatystės dalykus valdo parlamentas, susidedas iš lygaus skaičiaus seimų atstovų, taikinant provincijų reikalus, su visuomeniškais viešpatystės reikalais.

6. Kultūrinuose ir civilizacijiniuose dalykuose provincijos nepripažįsta centralinės valdybos prievartos: liuosiai organizuoja krašto gerovei draugijas ir komitetus.

7. Įvykinimui idėjos federatijinio viešpatystės sutvarkymo organizuojami Centraliniai Komitetai, susižina tarp savęs, idant darbas būtų vedamas vienodai.

8. Lietuviškasis Centralinis Federatijos Komitetas organizuojasi tuojau, apskelbia savo programą lietuviškai ir lenkiškai, rupestingai aiškina ir platina dabartinės lietuviškosios draugijos tikslą ir uždavinį, renka sąnarius ir lėšas.

9. Lenkiškosios kultūros Lietuvos piliečiai už viešpataujančią krašto kalbą pripažįsta lietuvišką ir jos mokėjimą pripažįsta būtina reikalingu kiekvienam. Kiti gi Lietuvos piliečiai lenkišką kalbą ir kultūrą laiko lygioje pagarboje, rūpinasi pramokti ir jos vartojimą namie ir viešuose susirinkimuose pripažįsta teisingu. Teip pat ir su kitomis kalbomis.

10. Partijinis ir nacionalinis darbavimas, jei jis būtų vedamas su nuoskauda kitos draugijos pusės, turi apsistoti; visi vienijasi pasiekimui vyriausiojo tikslo — politiškiosios autonomijos ir liuosai išrinkto seimo, kurs turės apspręsti visus krašto reikalus, tad ir partijinius ir nacionalinius.

11. Žydus krašto tiesos laiko lygiais su kitais krašto piliečiais; į visas įstaigas įeina kaip sąnariai lygiomis tiesomis; tad ir kariaudami už politiškąsias tiesas turime su jais išvieno eiti.

12. Luomų įstaigos turi būt arba visiškai panaikintos, arba skaitomos už privatiškas; viso krašto įstaigos turi būti visūmeniškos su lygiomis visų tiesomis ir pareigomis.)*

III.

Lietuviškųjų partijų atstovų susivažiavimas Kaune.

Kuomet senoji Maskolijos biurokratų tvarka, paremta ant caro ir jo tarnų sauvalės matomai pradeda irti, kuomet nepasikakinimo ir revoliucijos vilnys pradeda pasiekti vis didesnius žmonių sluoksnius, svarbiausiu dalyku yra susiprasti tiems, kurie yra arba vadina save tautos vadovais, kaip ir koku būdu reikia toliau varyti pradėtą kovą už savo politiškus reikalavimus. Kiekviena spēka yra brangi, kiekvienas žingsnis, padarytas vienos ar kitos žmonių saujos, reikia apmastyti, apgalvoti. Juk tie tik neklysta, kurie nieko neveikia, o šiandien prieš mumis begalinė darbo dirva. Todėl labai svarbu susiprasti, kad mažiaus tarpe pačių vadovų šio darbo būtų nesusipratimų, neišsitikėjimo, arba net neapykantos.

Suprazdami tai, kai-kurie mūsų partijos nariai buvo sumanę padaryti platesnį inteligentų susivažiavimą, ant kurio sukviėtė kai-kuriuos Lietuvos Socjaldemokratų partijos žmones ir visai neprigulinčius prie kokių nors veikiančių partijų, o vienog atsižymėjusių jau savo pakrypimu prie revoliucijinio darbo. Liepos mėnesyje susirinko Kaunan iš įvairių kampų apie 30 žmonių.

Prasidėjo šnekos ir ginčai apie tolymesnius mūsų siekimus, apie smulkmenas tų siekių, bet mažą teluvo šnekos apie tai, kas reikia tuoj daryti ir kaip reikia daryti. Įsimylėjimas į savo partijos darbus buvo teip žymus, kad apie kokį nors bendrą darbą, suvienytomis spēkomis, negalima buvo ne svajoti, daug kam puiku ir prakilnu darbu rodėsi tik tie darbai, kurie anų partijos vardu buvo padaryti; jeigu koksai nors darbas buvo atliktas ir ne partijos žmonių, tai tūli jau greitai buvo nuopelnus už tą darbą įrašyti į savo partijos nuopelnų knyga. Tokiam partikularizmui viešpataujant sunku buvo šnekėti apie kokį nors bendrą darbo organizaciją. Susirinkimas užsibaigė priėmimu sekančių nutarimų, kuriuos čion ir paduodu:

1. Lietuvos inteligentijos susivažiavimas Kaune mano, kad Lietuva gali įgyti politiška laisvę tik nuvertus Maskolijos biurokratų jungą; tas gali įvykti tik tada, kada plačios

*) Šis pranešimas buvo paduotas birželio m. apsvartytlietuviams inteligentams, susivažiavusiems ant gegužinės apie Šiaulius. Kiek teko girdėti, susirinkusieji užsiėmė tuomet pašaliniais reikalais ir apsvartymui šio pranešimo laiko nebeliko. P-tis.

susipratusios minios prašalys iš Lietuvos biurokratiją. Todėl susivažiavimas laiko už reikalingą remti visokiu būdu veikiančias tarp Lietuvos liaudies revoliucijines partijas arba šep veikiančias Lietuvoj demokratiškas visūmenės grupas.

2. Lietuvių inteligentijos susivažiavimas Kaune manydams, kad Lietuva turi gauti politišką laisvę ir demokratišką surėdymą, laiko svarbiausiu reikalu sušaukti Įsteigiamąjį Lietuvių Seimą Vilniuje, išrinktą visuotinu, slaptu, lygiu ir tiesiu balsavimu be skirtumo kalbos, tikėjimo ir lyties. Tasai Seimas turės išdirbti Lietuvos konstituciją ir santikius su kitomis Maskolijos tautomis.

3. Susivažiavimas Lietuvių inteligentijos Kaune išreiškia savo giliausį paniekinimą projektui Buligino komisijos, kaip biurokratijos išgalvojimui, turinčiam vien tikslą prilaikyti griūvančią biurokratijos galybę ir išranda reikalingu su visomis pajėgomis kovoti su panašiais biurokratijos sumanymais.

Ant to paties susivažiavimo buvo parinkti atstovai į susivažiavimą atskirų Maskolijos atstovų, kursai tame tarpe buvo rengiamas.

P—tis.

Kas tai yra sociališkoji revoliucija.

Yra mažai žodžių, dėlei kurių išėitų tiek nesusipratimų, kaip dėlei žodžio *revoliucija*. Tai atsitinka viena dėlto, kad nė viena ideja nėra teip priešinga esančiai tvarkai, kaip ideja revoliucijos, o iš dalies ir dėlto, kad mažai yra žodžių, kurie turėtų tiek daug reikšmių.

Žinoma, apsiereiškimai nesiduoda apimti žodžiais teip, kaip daiktai, ypač draugininiai apsiereiškimai, kurie yra neišpasakytai painūs ir darosi juo painesni, juo daugiau yra nužengus draugija paakiui, t. y. juo yvairesnės darosi formos žmonių veikimo. Ir prie painiausių apsiereiškimų prigul sociališkoji revoliucija, t. y. pilnintelė pervarta pasenusių žmonių veikimo formų.

Ne dyvai, kad šis žodis, kurį teip tankiai tenka girdėti, veik kiekvieno, arba ir to paties yvairiuose laikuose, yra vartojamas kitokioj prasmėj. Vieni po tuo žodžiu supranta barikadas, gaisrus, žudymus, žodžiu yvairių yvairiausias baisenybes. Kiti vėl malonėtų vartoti tą žodį švelnesnėj prasmėj, kalbėdami apie nestaigias, taikias draugijos gyvenimo atmainas, tokias, kaip ana tos, ką įvyko dėlei Amerikos atidengimo, išradimo garo mašinų ir kt.

Marks'as savo prakalboj prie „Kritikos politiškosios ekonomijos“ *sociališkoji revoliucija* vadina lėtesnę arba staigesnę visų juridiskų ir politiskų draugijos sąlygų per-

vartą, kįlančią dėlei atmainų ekonomiskų draugijos gyvenimo pamatų.

Jei mes prisilaikysime šito pavadinimo, tai iš idejos *sociališkoji revoliucija* reikės mums atitraukti „ekonomiskų pamatų atmainas“, kokios, pavezdan, yra kilusios po atradimo Amerikos arba garo mašinų. Tokios atmainos yra tik revoliucijos priežastis, o ne pati revoliucija.

Bet ant šito aiškinimo aš nenorėčiau apsi-stoti. Sociališkoji revoliucija gali būt suprantama ir siauresnėj prasmėj: ji gali ženklinti ne kiekvieną pervartą juridiskų ir politiskų draugijos sąlygų, bet tiktai ypatingą pervartos formą, arba metodą.

Kiekvieno socialisto siekimu yra sociališkoji revoliucija plačioj prasmėj, bet visgi yra socialistų, kurie sociališkoją pervartą tikisi įvykinti per tam tikras reformas. Priešais sociališkoją revoliuciją stato sociališkoją reformą . . . . Aš noriu čion kalbėti tiktai apie sociališkoją revoliuciją siauresnėje prasmėje, t. y. prasmėje ypatingo sociališkos pervartos metodo.

Skirtumas tarpe reformos ir revoliucijos apsiereiškia ne tame, kad viename atsitikime yra vartojama prievarta (Gewalt), o kitame ne. Kiekvienas juridiskas ir politiskas aktas yra prievartos aktas, kuris viešpatystės valdžios buna įgyvendinamas. Dagi ypatingieji prievartos būdai — gatvinė kova, arba žudymai — neišreiškia revoliucijos esybės. Jie atsiranda prie tam tikrų apystovų, ne visuomet rišasi su revoliucija ir gali kartais atsitikti žengiant reformu keliu. Sueiga pasiuntinių trečiosios luomos, kaipo Tautiškojo Prancūzijos susirinkimo, 17 d. birželio 1789 m. buvo tikrai revoliucijinis apsiereiškimas be jokių prievartos įrankių. Tuo tarpu ta pati Prancūzija 1774 ir 1775 m. yra mačius didelius sukilimus, kurių vienintelis, visai ne revoliucijinis, tikslas buvo įvesti duonos taksą ir tokiu būdu prašalinti duonos pabrangimą.

Bet nurodymas gatvinių kovų ir žudymų kaipo revoliucijos žymės yra podraug nurodymu šaltinio, iš kurio mes galime senti pamokinimą apie revoliucijos esybę. Didelė pervarta, prasidėjusi Prancūzijoje 1789 m., yra kliasišku kiekvienos revoliucijos tipu. Apie ją pirmiausia mano kiekviens, kalbėdamas apie revoliuciją apskritai. Iš jos mes galime suprasti revoliucijos esybę ir skirtumą tarp revoliucijos ir reformos.

Da revoliucijai neprasidėjus, buvo užmanyta visa eilė reformų, tarp kurių garsiausias buvo Turgot'o; kitos iš jų to pat troško, ką vėliaus yra įkūnijus revoliucija. Koks gi buvo skirtumas tarpe reformų Turgot'o ir panašių revoliucijos darbų? Skirtumas buvo

tas, kad antrame atsitikime politiškoji valdžia perėjo į rankas naujos luomos. Tai yra svarbiausias skirtumas tarp revoliucijos ir reformos. Priemoniai (Massregel), kurie stengiasi juridiškas ir politiškas draugijos normas pritaikyti prie persimainiusių ekonomiškų sąlygų vadinami reformomis tuomet, jei jie yra darbu luomos, viešpatuojančios politiškame ir ekonomiskame gyvenime, tie priemoniai yra reformomis dagi tuomet, jei jie yra išleisti ne iš liuosos valios, bet per užsispyrimą viešpatuojančių luomų arba dėlei ypatingų apytovų; tuo tarpu panašūs priemoniai yra revoliucijos žyme, jei jie yra darbu luomos, kuri pirm to buvo ekonomiškai ir politišškai suslėgta ir neseniai yra apėmus politiškąją valdžią, kuria ji noroms-nenoroms teip naudojasi, kad persikeistų visos juridiškos ir politiškos normos ir susitvertų naujos draugijinio susigyvenimo formos.

Taigi perėjimas valdžios į rankas ikšiol suspaustos luomos, arba, kitaip sakant, politiškoji revoliucija, yra svarbiausioji žymė sociališkosios revoliucijos siauroj prasmėj. Kas principališkai atmata politiškąją revoliuciją, kaipo įranki sociališkosios pervartos, arba nori ją susiaurinti sulig tokių priemonių, kurie gali būt įkūnyti viešpatuojančiųjų luomų, tas yra sociališkujų reformų šalininku, nors jojo draugijinis idealas ir labai būtų priešingas esančiai draugijos formai. Tuo tarpu revoliucionieriu yra tas, kuris nori, kad ikšiol suspausta luoma užsikovotų sau valdžią ant viešpatystės. Jis nenustoja buvęs revoliucionieriu nė tuomet, jei jis nori prirengti ir suskubint tą laimėjimą per sociališkas reformas, kurias jis stengiasi išgauti nuo viešpatuojančių luomų. Ne geidimas sociališkujų reformų, bet pasikakinimas vien tomis reformomis skiria reformistą nuo revoliucionieriaus. Iš kitos pusės žiūrint tik ta politiškoji revoliucija gali būt pavadinta sociališka revoliucija, jei ji yra darbu iktol prislėgtos luomos, kuri yra prispirta savo politiškajį išliuosavimą papildyti išliuosavimu sociališkuoju, nėra jos senovinis draugijinis stovis yra nesuderintinoj priešgynybėj su jos politiškomis tiesomis. Vaidai viduj viešpatuojančių luomų, nors jie ir priimtų labai aštrias formas naminės karės, visgi negali būt priskaityti prie sociališkosios revoliucijos ypatybių.

Vokiškai parašė *Karl Kautsky.*

Vertė B—s.

Už teisybę.

Atsakymas „Vienybei Lietuvninkų“.)

Gerbiamasai Redaktoriau! Prašome Tamstos neatsakyti patalpinti mūsų pasergėjamą „Vienybėje Lietuvninkų“, kurios 26 numeryje, straipsnyje „Ko demokratai nori“ ponas P. S. yra baisiai išbjaurojęs Lietuvių Demokratų Partiją. Jis tvirtina, joguei mes (demokratai) „norį platinti maskolių kultūrą ir apšvietimą“, . . . „norį, kad“ lietuviai mokytojai „teip-pat rusintų vaikus, . . . norį poniškos konstitucijos, kur visi beturčiai ir mažaturčiai būtų niekinami“ ir t. t. ir t. t. . . Aršiausias mūsų priešas, nesutinkas su mūsų Partijos pakraipa, bet turis truputį nuovokos ir sanžinės, negalėtų padaryti tokių nelemtų išvedžiojimų, išvysti mumise pono P. S. prikašiojamo noro ir tikslo, jeigu nuo pradžios iki galo perskaitytų mūsų atsišaukimą: „Lietuviai, neapsileiskime.“²⁾ Ponas P. S. prikiša mums, joguei mes „norį palikti carą . . . karūmenę su rusiška kalba . . . činaunikus“ etc. Apie tokį norą atsišaukime mūsų nėra nė žodžio minėta. Autoriaus logika sąprotaujant galima būtų prikišti socialdemokratų šalininkams, į kuriuos, matyti, ir ponas P. S. pridera, kad jie nori palikti ponus, reikalaudami darbadavių saualės susisiaurinimo ir darbo žmonių apginimo. Juk socializmas nepripažįsta nė ponų nė jokių viešpačių, *nė darbininkų*: visai neturi būti luomų. Toliaus autorius pyksta, kam bereikalaują demokratai tikybos laisvės, tiesų lietuviams žemės pirkties Lietuvoje. Juk caras visa tat jau davęs. Regėti, ponas P. S. šiuo žygiu tikybos ir pirkimos žemės laisvę siauriau supranta net už patį carą, kuris savo manifeste yra pastatęs įai ribą, būtent: sulig jo vien pravoslavai teturi tiesą privedžioti viešai kitatikius savo tikybon. Be to, po manifesto, carui norint, vyriausybės buvo išleista daugybė pranešimų (Peterburge, Varšavoje), kuriais patariama visokiais būdais kliudyti pravoslavų atsivertimas katalikybon. Antra vertus, ir pats caro manifestas nesugražino kitatikiams jokių tiesų. Nepravoslavai visur po senovės pasilieka tik kenčiami betiesiai. O ką apie žemės pirkimos, tai ponas P. S. ir čia pasirodo (o gal tik nuduoda) tiek te-

¹⁾ Pirmose dienose rugpiučio mėn. tas atsakymas buvo išsiųstai „Vienybei Lietuvninkų“, bet autoriai prašo, kad jis būtų patalpintas teipgi „Varpe“, juo kad kyla abejojimas, ar galės tas straipsnis pasirodyti „Vienybėj L.“. *Red.*

²⁾ Autorius P. S. kas-žin kodėl nenurodo to atsišaukimo vardo. Turbūt jam buvo panagiau užslėpti jis, kad „Vienybės Lietuvninkų“ skaitytojais negalėtų sulygtinti jo straipsnio su minėtu atsišaukimu.

įsiskaitęs manifestą, kaip ir mūsų atsišaukimą. Kad skaitydamas būtų nusiėmęs akinius, būtų pamatęs, joga manifestas bajorams teleidžia pirkties žemę iš bajorų. Taigi bajorai, kurie ūkininkų gyvenimą veda, kurie bernauja, kurių ekonomijos butis nuo paprastųjų ūkininkų ir bernų buties tiek tesiskiria, kad jie bajorais vadinasi, — taigi tokių bajorų yra ne maža Lietuvoje.

Ponas P. S. peikia demokratų ir stebisi, kam jie reikalauja, kad būtų lietuviams rusų užgriebtosios bažnyčios atgal atiduotos. Turbūt, ne maža nustebęs, išgirdęs, joga armėnai buvo reikalavę, kad jiems atiduotų išplėštus bažnyčios turtus ir žemę, ir joga iškovojo savo reikalavimus, nes 3 rugpjūčio (sen. st.) caro įsakyta atiduoti armėnams visus bažnyčios turtus ir žemes.

Autorius niekina mus, kad mes „norį poniškos konstitucijos“. Mūsų atsišaukime nieko panašaus nėra. Visa tat pramanyta laisvos-palaidos pono P. S. vaidintuvės.

Pagalios įtaria mus „bijantis, nenorint revoliucijos“. Trečiojoje dalyje mūsų atsišaukimo aiškiai nurodyta, joga lietuvių nieko nelaimės geruogi, joga todėl reikalingas priešinos valdžiai, ir kaipo kovojančios tautos pavyzdys, nurodyti lietuviams gruzinai ir kiti, sukilusieji prieš vyriausybę svetimtaučiai. Neturi ponas P. S. sąžinės, bet neturi nė gėdos per akis meluoti. Juk jei ne vieną tat kitą dieną skaičiusiam jo straipsnį „Ko demokratai nori“ paklius mūsų viršum minėtasai atsišaukimas, ir jis išvys, kad nieko panašaus, ką ponas P. S. tvirtina, nėra tenai.

Autorius biaurodamas demokratų, tyčia necituoja mūsų atsišaukimo, o savotiškai perkreipia ten išreikštiasias mintis, kad juodžiau išeitų. Pavyzdžiui, aimanuodamas, joga demokratai „palieka po senovės viršininkus, tik nenori, kad jie kištųsi į valsčiaus reikalus“, nemini tos atsišaukimo vietos, kur pasakyta: „Kad valsčiui būtų duota didesnė laisvė — *ligi galutinios permaitinos įvyks*“ (III, 2). Tik toliaus pasakyta, „kad viršininkai nesikištų į valsčiaus reikalus“.

Taigi, todėl taip išvirščiai ir išrodo, kad autorius, kaip pats sakosi, „visų neperkratinėjęs, tik kai-kurias iš jų (scil. vietas). Autoriaus elaborete pasakyta vienuntelė teisybė, tai pasisakymas, kad jis „visų neperkratinėjęs“.

Koks tikslas tokio pono P. S. dergimo, sunku suprasti. Ar sau naudų jieškojo savo tuo straipsniapalaikiu, ar Lietuvai ar kokiai partijai norėjo naudą atnešti? Vargu, panašiomis pamazgomis laistant kitus, galima save arba savuosius baltesniais, tegul ir

raudonesniais, padaryti. Purvinu keliu nieko doro nepasiekiamo. Viena tegalima spėti: yra tokių žmonių, kurie negali gyventi kitų nebiaurinė, nors tie jiems neužkerta kelio ir nekliudo darbuoties.

Lietuvių Demokratų Partija.

Iš literatūros ir gyvenimo.

„Vilniaus Žinios“, N.122, straipsnį „Reikia naudotis“ sako, kad valdžiai leidus lietuvių kalbą mokyti pradedamosiose mokyklose, mokiniojai privalo „ta valdžios malone“ pasinaudoti. Iš to matyt, kad „V. Ž.“ jau džiaugiasi ir skaitytojams džiaugtis liepia iš tokio leidimo, kuris negali būt pavadinatas nė šešėliu priklausančių lietuviams tiesų. Toks „V. Ž.“ atsiliepinimas labai nesusiveda su išreikštias reikalavimais, kad Lietuvoj būtų lietuviškostautiškos mokyklos, su lietuviška išguldymo kalba, lietuviams mokiniojais ir mokyklų užžiūrėtojais, su savo Lietuvos mokyklų administracija . . .

„Vilniaus Žinių“ N. 166 (Liepos 9/22 d.) straipsnį „Mūsų reikalai“ tarp kitko pasakyta: „o mūsų kraštui reikia koplačiausios savivaldybos, su savo vietiniu seimu, renkamu lygiu, tiesiu ir slaptu balsavimu.“ Tai yra pirmutinis drąsesnis „V. Ž.“ atsiliepinimas. Bet tas atsiliepinimas tai lašas jūrėse. „Vilniaus Žiniose“ yiešpatavo ikšiol kitokia dvasia. „Vilniaus Žinios“, matyt, yra priešingos demokratiškam rinkimų principui. Antai, „V. Ž.“ N. 126 straipsnį „Sodiečiai privalo pats savo reikalais rūpintis“ tarp kitko sako: „nepaklius (sodiečiai) ir tuomet (į seimą), kuomet įves lygų, tiesų ir slaptą balsavimą, labai parankų advokatams, žydams ir kitiems, tiktai ne sodiečiams.“ Kodėl toks balsavimo būdas yra „neparankus sodiečiams“, negali suprasti. „V. Ž.“ N. 123 straipsnį „Ką rašo kiti laikraščiai apie laukiamas atmainas“ autorius drauge su prof. M. Kovalevskiu gana skeptiškai atsiliepia apie lygų, tiesų ir slaptą balsavimą, beto priduria, kad tą pat pasakę ir kiti vyrai, „gerai valstybės reikalus pažįstantieji“.

Iš to matyt, kad tarpe „V. Ž.“ talkininkų yra daug tokių, kurie negali būt pavadinati demokratais, bet tik atsispyrėliais — konservatyvais, dagi neužsipelno vardo liberalų. Balso gi vadovaujančio-programinio „Vilniaus Žiniose“ veik negirdėt, tartum redakcijai būtų vis vien, kas kaip atsiliepia . . .

„Draugas“, kuris „eina kas du mėnesiu kartą“ už gegužės ir birželio mėnesius nepasirodė. Negirdėt apie jį nė dabar (pub. rugp. m.). Už tai liepos mėn. „Draugo“ organizacija išleido naują laikraštį „Darbi-

ninką“, kuris eisias kas mėnuo. Formatas ir didumas „Darbininko“ toks, kaip „Darb. Balso“.

Straipsnyj „Kas mums reikia dabar daryti“ kalbama apie sąlygas gyvenimo dvarų ir sodžiaus darbininkų ir apie kelius jų buviui pagerinti. Tarpe „patarimų“, kuriuos duoda „Darbininkas“, yra viens gan originališkias, kad „už streiko laiką būtų lygiai užmokėta, kaip ir už darbo laiką“. Taigi „Darbininkas“ su savo reikalavimais nužengia toliau už „Darbininkų Balsą“: jis reikalauja ne tik laisvės darbininkams kelti streikus, bet teipgi tiesos gauti už streikus atlyginimą.

Be „Darbininko“ „Draugo“ organizacija yra išleidusi liepos mėn. teipgi atsišaukimą „Pirmieji dvaro ir sodžiaus darbininkų streikai“.

Nesusipratimai tarp Liet. Sociald. Part. (L. S. P.)* ir Liet. Soc. Darb. Partijos (LSDP.), kitaip vadinamos „Draugo“ organizacija, yra priėmus aštrias formas. Centralinis Komitetas Liet. Soc. Partijos priverstas buvo išleisti atskirą priedą prie „Darb. Balso“ N. 6, vardu „Atsakymas „Draugui“, kuriame atremia „neteisingai daromus užmetimus“.

„Draugas“ išmėtinėja L. S. P.-jai „apsėjimo nepadorumą“, o Centr. Kom. L. S. P.-jos vadina vienus išmėtinėjimus „neteisingais“, o kitus tiesiog „zaunomis“.

Centr. Komit. tarp kitko laiko už svarbų užmetimą, ir tai, būk du pirmieji „DB.“ numeriai turėję bendrą redakciją su „Varpu“ ir „Ūkininku“. „Ta žinia — sako C. K. — yra neteisinga: bendros redakcijos niekadoms nebuvo; tik pirmieji num. . . techniškai buvo prižiūrėti „Varpo“ redaktorius, ir kada pasirodė, kad jo buvo mėginama daryti šokios-tokios permainos sustatytoj medžiagoj, „DB.“ buvo pavestas Partijos atstovui.“

Mēs laikome tą atsitikimą už menką daiktą ir apie tai nekalbėtume, jei tatai nebūtų iškelta į aikštę besivaidijančių socialdemokratų. Kad „bendra redakcija“ buvo, to negali užslėpti nė pati LSP., nurodydama, kad pirmuose dviejuose num. buvo padarytos „šokios-tokios permainos“. „Permainos sustatytoj medžiagoj“ tai ne „techniškas prižiūrėjimas“, ir toks prieštaravimas veikiau gali liūdyti apie tuščią LSP. baime, kad visūmenė nepatirtų, kad demokratai ne tik nebuvo priešingi išleidimui socialdemokratiško laikraščio, bet dar yra padavę pagalbos ranką. Ar ta pagalba buvo gera, ne vieta

*) Sutrumpintas jos vardas LSDP. mums išrodo anachronizmu: jis tiko tuomet, kuomet ji save vadino Liet. Social-Demokratų Partija, dabar jai persikrikštijus, išputų vadintis L. S. P.

čion ginčytis, bet ta pagalba demokratų buvo reikalinga nuo 1896 m. iki 1901 m. jau vien dėlto, kad pirmieji Lietuvos socialdemokratai nemokėjo lietuviškos kalbos, o „Darbininko Balso“ įsteigėjai neturėjo užsieniūs nė vieno savo atstovo, mokačio lietuviškai. Beto tam tikros medegos buvo labai mažai ir tik paėmus dalį medegos iš „Ūkininko“ galėjo „DB.“ pasirodyti, kaip darbininkų laikraštis. Jei tų permainų nebūtų buvę, tai iš „DB.“ būtų išėjus antra „Ūkininko“ laida su tūlomis simpatijomis darbininkų luomai.*) Tos permainos buvo daromos dviasoj socialdemokratų, o ne demokratų laikraščiu, ir jei jos netiko pirmiems „DB.“ vadovams, tai matyt, kad jie buvo tuomet didesniais demokratais, negu socialdemokratais . . .

„Darbininkų Balsas“ savo revoliucijiniame karštyje pakėlė ginklą teipgi prieš LDP. „DB.“ N. 7 yra straipsnis „apie lietuvių demokratų“, užvardintas garsiai pyškančiais žodžiais „Tautos suvadziotojai“. Rimtumo tame straipsnyj nēr, vietą objektyviško svarstymo ir kritikos užima sausi išvadziotijai, neparemti ant tikrų šaltinių ir citatų. Straipsnis turi agitacijinį pobūdį ir stengiasi diskredituoti demokratų akise visūmenės.

Norėdamas charakterizuot LDP., „DB.“ neįsigylina į prasmę LDP. skelbiamo mokslo, nesistengia pažinti LDP. principus ir idealus, bet sprendžia apie ją iš jos reikalavimų — *minimum*. Reikalavimai — *minimum* tai ne principališki kokios nors partijos reikalavimai, bet tik lyglaikiniai, kurie mainosi, bėgant laikui ir persimainant sąlygoms.

„DB.“ vadina demokratų „tautos suvadziotojais“ dėlto, kad jie mažai reikalauja. Veikias pritiktų vadinti „tautos suvadziotojais“ tokius, kurie daug prižada, o mažai duoda. Monarchija absoliutiškoji evoliucijos keliu gali persimainyti į monarchiją konstitucijinę, o ne į respubliką, todėl reikalavimas respublikos programe *minimum* tai būtų vis vien ką statymas neįvykintinojo reikalavimo.

Atsišaukimas „Lietuviai, neapsileiskime“ negali būt laikomas už vienintelį išreiškimą LDP. reikalavimų ir principų, bet ir jame aiškiai pasakya: „pasistengkime įtaisyti teip, kad vyriausybė mums būtų, mums tarnautų, o ne kad mēs jai tarnautume, kad . . . ant Lietuvos būtų vyriausybė pačių Lietuvių išrinkta“ . . . „DB.“ gīriasi pirmutinis išstated reikalavimą Lietuvos autonomijos, matyt, nežinodamas, kad tas reikalavimas tapo išstatytas da LSP. negimus, kad dagi aušriečiai yra tą reikalavimą formulavę aiškioj, su-

*) Apie tas permainas galima spręsti, peržiūrėjus „DB.“ N. 1 ir 2 ir „Ūkininką“ 1900 ir 1901 m.

prantamoj formoj: „Lietuva Lietuviams.“ Demokratiškasis principas teipgi ne „DB.“ išradimas: jis jau „Auszroj“ tapo išreikštas buvo skelbiamas per ilgas metų eiles, da LSP. negimus, ir yra dabar skelbiamas tokioj jau formoj, kaip ir LSP. raštuose. Kad „LDP. užsiima vien sodžiaus gyventojų reikalais ir tai tik ūkininkais, dargi pasiturinčiais“, kad „demokratai yra turtingųjų apginėjais“, kad jie yra „išsižadėję nepriklausomos Lietuvos“, „nežada eiti revoliucijos keliu“ tai vien tušti šūviai į LDP., apkaltinimai be tam tikrų argumentų, be nurodymo šaltinių, be citatų . . . Tai geriausias yra šmeižimo metodas ir agitacijos įrankis, ypač kalbant į minią, arba nesubrendusią, tikinčią visūmenės dalį.

„DB.“ tankiai atkartoja, kad „revoliucija padarysias pas mus darbininkai“ (p. 73), kad „dabar prieš sunkų . . . . caro jungą kovoją vieni darbininkai“ (p. 42) ir t. t. Ką „DB.“ vadina revoliucija, nežinia, bet jei jis mano apie permainymą absoliutiškosios valdymo sistemos į konstitucijinę, tai bereikalo tik girtusi, nes dabar kovoją Rusijoj už konstituciją visi, dagi rusiškoji buržuazija. Berods kova kovai ne lygi, vartojamieji ginklai yra yvairūs, bet prie tų ginklų reikia priskaityti ir spauzdintą žodį, statomus reikalavimus, raštų platinimą, organizaciją tautiškujų spēkų etc.: negalimos yra permainos ir revoliucija gyvenime be permainų ir revoliucijos pažiuose! Kova su carizmu reikalauja daug spēkų, vienybės ir susipratimo tarp kovotojų, darbo padalinimo ir revoliucijinės organizacijos . . . . Kritika savėje yra reikalinga ir naudinga, bet jos tikslu turi būt visūmenės, o ne partijos interesai, aiškinimas, o ne vėlimas yvairių gyvenimo klausimų, stengimos susiprasti ir suvienyti spēkas kovoj prieš bendrą priešą, o ne kėlimas vaidų, neapykantos prieš viens kitą. —

Pradžioj gegužės mėn. pasirodė Amerikoj (Philadelphijoj, Pa.) naujas savaitinis darbininkų laikraštis „Kova“, išleidžiamas Lietuvių Socialistų Partijos Amerikoje. Liet. Soc. Partija Am. yra neseniai susiorganizavusi, pabaigoj gegužės mėn. turėjo 23 kuopas su 348 sąnariais. 21 d. gegužės Newark'e, N. J., buvo 1-masis L. S. P. A. seimas, ant kurio tapo nurodyti veikimo pamatai: 1) nekariauti nė su unijomis, nė su klerikalais, jei anie nepastos kelio L. S. P. A.; 2) su LSDP. veikti išvien ant dirvos tautiškai politiškos, o su Amerikos Socialistų Partija ant dirvos vietinės; 3) apdirbimą programo pavesti tam tikram komitetui; 4) mėnesinė sąnarių mokestis — 20 centų („Kova“ N. 3).

„Kovos“ N. 6-ame yra apgarsintas „Susiv.

Liet. Laisvamanių“ Credo, kuriame tarp kitko pasakyta:

„Mēs nepripažįstame bažnyčiai nė biblijai nė įkvėpimo nė neklaidingumo, nes yra darbu žmonių.“

„S. L. L. paremia teoriją evoliucijos, kuri moksliskai išguldo klausimus apie pradžią ūgi ir išsiplėtojamą gyvūnų, drauge ir žmogaus.“

„S. L. L. tvirtina, kad dorybė ir etika — beje žmogaus prietiekiai prie kitų žmonių niekuomi nesiriša su tikyba ar religija ir išsidirba ant pamatų patyrimo gyvenime.“

„S. L. L. politikojė ima šalį socializmo; ekonomiški reikalavimai tie patįs, kaip socialistų platformos.“

„S. L. L. . . . . reikalauja visai žmonijai medegiškos gerovės, politiškos laisvės, apšvietimo ir nusikratimo nuo jungo kunigijos, kuri yra parama visokio despotizmo.“

Beto S. L. L. reikalauja, kad viešpatystė „neremtų religišku įrėdniu“, „nemokintų religijos mokslainėse“, „panaikintų prisieką ant biblijos sūduose ir kitose valdžios įrėdnėse“ . . .

Rugpiūčio 20 d. tapo atliktas Philadelphijoj susivaziavimas sąnarių Central. Am. Liet. Rev. Šelp. Komiteto. Perskaityti buvo privatiški pranešimai veikėjų Lietuvos revoliucijoj ir apsvarstyti paskutinių laikų politiški atsišaukimai „Darbininko Balso“, „Darbininko“ ir „Varpo“ su „Ūkininku“. Tapo paskirta: LSP. ir „Draugo“ org.-jai po 225 dol.*), LDP. — 150 dol., atskiriems revoliucionieriams 100 dol. Centrališkas Komitetas tokį aukų paskirstymą motyvuoja savo pranešime į visūmenę, kad „komitetas išrinktas ne nuo kokios vienos partijos, bet nuo visos Amerikos lietuvių visuomenės, ir aukas revoliucijai deda žmonės visokių kliasų, pažiūrų ir persitikrinimų“ . . . .

Liepos 1 d. pasirodė Škotijoj (Scotland) naujas savaitinis laikraštis „Laikas“, išleidžiamas Lietuvių Maistų Draugystės „Varpas“ miestelyje Bellshill. „Laikas“ žada „rūpintis už brolių gerovę, jungti juos meilės ir solidariškumo ryšiu į vieną tautišką kūną“ ir stengtis „paliuosuoti (Lietuvą) iš po šiandieninės maskolių valdžios“. „Laiko“ deviza: „neprigulminga, demokratiška Lietuva.“

Yvairūs balsai.

Sausio 22 diena — įžymi diena: ne vienam yra likę surišti su ta diena atminimai. Tame laike teko man būti užsieniuos, kame laikraščiai ne tik yra pardavinėjami ant gatvių,

*) Ankščiau L. S. P. yra gavus 175,60 dol. (v. „Vienybę L.“ N. 21), taigi iš viso L. S. P. yra gavus 400,60 dol.

bet teipgi iškabinėjami pasiskaityti. Pamatęs būrelį skaitančių sustojau ir aš. Buvo garsinama visa eilė telegramų iš Peterburgo su nurodymu adynų ir minutų. Prasiskirsčius kitiems, likova tik du skaitytoju. Mano kaimynas teipjau skaitė atsidėjęs, kaip ir aš; matyt buvo, kad tos žinios daugiausia mudu interesavo. Beskaitydami, kartas nuo karto sustodavome, tarytum norėdami pasilsėt, arba pasidalint įspūdžiais su kuo nors kitu. Kartas nuo karto mano kaimynas instinktyviškai ištaravo jausmažodžius, tarytum negalėdamas sutalpinti širdyje visų sukilusiųjų jausmų.

Pasijutęs vienokioj situacijoje su savo kaimynu aš neiškenčiau, nepasakęs: „Es ist schlecht!“

— Es ist gut! — atsakė kaimynas.

Tas jo atsakymas man buvo visai netikėtas, ir nors jis kalbėjo toliau ir sakėsi esąs iš Rusijos, bet aš toliau neįsileidau į kalbą: toks kontrastas mūsų kombinacijų atsiradusių po įtekme tika perskaitytų baisių atsitikimų liudijimo podraug apie didelį pažiūrų skirtumą.

Gryždamas namon, aš stengiausi suprast ir išaiškint sau tą keistą atsiliepimą: „Es ist gut.“ Kaip gali būt laikomas už „gera“ — maniau sau — žudymas žmonių beginklių, ėjusių prie caro melsti malonės? Ką „gero“ gali atnešti įstūmimas į vargą kelių šimtų arba tūkstančių šeimynų? . . . Kokią viltį gali suteikti pirmieviams ir ardadariams procesija nesusipratusių darbininkų, pavadančių visą savo dalį, dagi gyvastį, apveizdai kryžiaus ir caro, pasiryžusių sekti Tolstojaus mokslą, kuris velyja „nesipriešint piktui“? Ar verta buvo išlieti tiek nekalto darbininkų kraujo, idant ir nesusipratusiems darbininkams būtų aišku, kad ne maldaujant, bet tik kovojant galima yra apginti savo tiesas? Kam dar reikėjo naujo prityrimo, naujų aukų, nežiūrint ant to, kad pačių darbininkų gyvenimas jau buvo suteikęs ne vieną pertikrinantį pamokslą? . . .

Toki klausimai kilo mano galvoj, nepalikdami jokio abejojimo, kad mano pasergėjimas nebuvo tuščias. Ką būtų ant tų klausimų atsakęs mano buvęs kaimynas, nežinia. Veikiausia ans daugiau tikėtosi nuo tų atsitikimų gero, negu aš; gal laikė tą procesiją už revoliucijinę akciją, gal tikėjosi, kad minia greit galėsianti nuversti absoliutiškąją valdžią, paimti i savo rankas šalies valdymą, išliuosuoti tūkstančius žuvancijų ir kankinamųjų valdžios politiškųjų prasikaltėlių, gal ir pats neseniai buvo apleidęs baisyuosius urvus, kame žūva begalė jaunų kareivių už žmonių laisvę.

Tą pačią dieną teko man nukeliaut į kitą miestą, daugiau į pietus. Ant gatvių girdėt buvo šūkaujant laikraščių pardavėjus: „La guerre civile en Russie!“ „Revolution en Russie!“ Ir tai vis dėlei minėtųjų telegramų. Ir vėl man brukosi į galvą klausimas: kodėl ta minia tikinčiųjų laikoma už revoliucijos nešėjus, nežiūrint ant to, kad jos apsjėjimas visai nerevoliucijinis?

Ant rytojaus pasklido gandas apie susirėmimą apsiginklavusios minios su karūmene, apie statymą barikadų, apie tikrąją revoliucijinę kovą minios prieš valdžią ir jai taraujančią karūmenę . . . Dagi rimtieji laikraščiai (pvz. „Vorwärts“) ėmė kalbėt apie revoliuciją Rusijoje.

Praslinko kelios dienos, ir minia nebeteko pakaktinai spėkų kovai su karūmene, revoliucijos liepsna tapo užgesinta darbininkų krauju, liko tik žarijos, kurios rūšėjo ir lėmė naują gaisrą . . .

Paskutiniai Peterburgo atsitikimai buvo paprastu pasikalbėjimų tematu. Susitikęs mane viens pažįstamas lietuvis užvedė kalbą apie tuos atsitikimus ir gailėstaudamas užtėmyjo:

— Tai mat, buvo prasidėjęs revoliucija, bet caro valdžia kraujuose paskandino ją. —

— Kaip galėjo paskandyt jei buvo prasidėjęs?! Ak, revoliucija apsiereiškia ne vien ginkluotame susirėmime! Revoliucijinis judėjimas jau yra seniai prasidėjęs, dabar jis yra apėmęs tik platesnę dirvą . . .

— Tai kas per revoliucija be sukilimo ir ginkluoto susirėmimo?! Revoliucijai reikalingi ginklai: revolveriai, šaudyklės, parakas, bombos . . .

— Tiktai?! O spēka doriška, susipratimas, vienybė? . . . O passyviškas pasipriešinimas, politiškieji streikai, nemokėjimas mokeščių, dezorganizacija valdžios spēkų visokiais būdais? . . . Revoliucijinė organizacija, centralizacija spēkų, revoliucijinė propaganda, agitacija? . . .

— Tai ką gali gelbėt doriška spēka be fiziškos?!

— O ką gali gelbėt fiziška spēka be doriškos?! Fiziška spēka gali but apgalėta fiziškos, o doriška spēka gali pasiduoti tik doriškai spēkai, o ne fiziškai. L. Tolstoi senėi būtų ištremtas ir nukankintas biurokratų, jei neturėtų doriškosios spēkos, jei nebūtų doriškojo ryšio tarp jo ir visūmenės. Dorišką, ir podraug revoliucijinę, spēką turėjo 1789 m. Tautiškas Prancuzų Susirinkimas, kuris neturėdamas jokių apsigynimo įrankių visgi atsisakė išpildyti valdžios paliepimą ir neišsiskirstė, o valdžia neišdrįso kelti prieš susirinkimą ginklo, — ir spēka doriška apgalėjo spēką fizišką . . .

— Doriška spēka apgalējo spēkā fiziškā dēlto, kad už pečiū Tautiškojo Prancūzū Susirinkimo stovėjo minia — spēka fiziška. Taigi spēka fiziška valdžios nusileido prieš spēkā fiziškā miniu.

— Ak tik minia tame tarpe da nebuvo sukilus ir nebuvo apsiginklavus, o spēka kumščios anaipol negali lygintis su karūmenės organizuota spēka, su spēka parako, šaudyklių, patrankų . . . Jei valdžiai galėjo imponuoti minia, tai tik kaipo spēka doriška, kaipo Tautiškojo Susirinkimo šalininkė, remėja ir užtartyoja. Tarp Tautiškojo Susirinkimo ir minios buvo užsimezges doriškas ryšys: jei minia ir negalėjo suprasti visu savo vadovų darbų ir užmanymų, tai visgi ji anais išsitikėjo ir prisirengus buvo anų klausyti ir paskui anuos sekti. Bet ne tik minia rėmė Tautiškajū Susirinkimą, bet apskritai ji rėmė visūmenė . . .

— Jus, demokratai, nenorite kovoti, todėl jieškote visokių sofizmų pridengimui savo bailumo. Revoliucijos darbas jums nebrangus, jums negali išsitikėti. Tiktai darbininkai gali sugriauti carizmo viešpatavimą ir įvesti konstituciją. Dabar prieš sunkų caro jungą kovoja vieni darbininkai; pas mus revoliucijos darbą veda Lietuvių proletarijų-darbininkų vadovas — Lietuvių Socijaldemokratų Partija. Kas nori kovoti prieš carizmą, turi prisidėti prie mūsų.

— Argi? Tamista turbūt nori pasakyti, kad be jūsų nėra išganymo, kad jūs esate vieninteliais revoliucionieriais.

— Teip!

— O ką sako istorija? Kas yra sugriovęs despotizmo viešpatavimą Vakarų Europoj, ar vien darbininkai?

— Tiesa, pirmiaus kituose kraštuose revoliucijas darydavo turtingesnieji: bajorai, miestiečiai, amatninkai, apšviestūnai. Dabar nebetas. Susiprato darbininkai, pamatė, jog pirmiaus buvusieji jų vadovai tapo nevydonais, kurie jau nebemislyja žengti į prūsų.

— O kas dabar griauja carizmą? Bene tik vieni darbininkai reikalauja įvedimo konstitucijos?!

— Tai kas iš tų reikalavimų, kad jie ne demokratiški?!

— Tai kits dalykas! Bene tik demokratiški reikalavimai revoliucijos žymė? Tamista pats sakai, kad „pirmiaus revoliucijas darydavo turtingesnieji“, o bene tie turtingesnieji buvo demokratai?! Lenkijos ir Lietuvos bajorai 1830 ir 1863 m. reikalavo respublikos, bet ta respublika nebuvo demokratiška. Dabar Rusijos žemiečiai ir kiti inteligentai kad ir neužsimena apie respubliką, bet daugumas stato gan demokratiškus reikalavimus: reika-

lauja visuotino, lygaus, slapto, betarpinio balsavimo. Nors liberalų kovos įrankiai neturi visu ypatybių revoliucijinės kovos, bet nežiūrint ant to jų balsas ir jų veikimas yra didelei svarbus ir be jų pagalbos revoliucija nebūtų galima: revoliucija nėra darbu kokios nors vienos luomos, bet visu luomų, geriaus sakant visūmenės, revoliucija turi būt visuotina.

— Tai dėlto ir reikia, kad kiti prisidėtų prie darbininkų judėjimo.

— Gera konsekvencija: kad revoliucija būtų visuotina, tai reikia, kad visi pasiduotų darbininkų vadovų diktatūrai! Ak darbininkų luoma tai ne visa tauta, bet tik jos dalis ir todėl negali reprezentuoti visos tautos reikalų ir idealų. Kova už konstituciją tai yra ne kas kita, kaip kova už politišką tautos reprezentaciją. Nors Tamista sakaisi esąs demokratu, bet Tamistos reikalavimas visai ne demokratiškas, nes reikalauji privilegijų vienai luomai, pripažįsti tik vienai luomai tiesą spręsti apie visos tautos reikalus, nori užčiaupti kitiems burną, vieton diktatūros biurokratijos nori įvesti diktatūrą darbininkų vadovų, vadinasi, naujos biurokratijos . . .

— Tamsta blogai mane supranti: mes statome reikalavimus ne savo, bet darbininkų vardu, ir darbininkai mums pritaria. O įsikūnijimas mūsų reikalavimų tai visūmenės reikalas.

— Tamsta vėl identifikuoja darbininkų luomos reikalus su visūmenės reikalais ir manai, kad Tamstos balsas tai visūmenės balsas. Atkartuju: Tamstos balsas, nors tipiškas, bet ne visūmenės balsas, darbininkų reikalavimai tai tik vienos luomos reikalavimai, o ne visos tautos reikalavimai, darbininkų reprezentacija tai tik dalis tautos reprezentacijos, apie tautos reikalus sprendžia ne kokia nors tautos dalis, bet visa tauta, tautos atstovai, išrinkti visuotinu, lygiu, slaptu betarpiu balsavimu . . .

— Aš teipgi atkartuju: „Jūs, demokratai, nenorite kovoti, todėl jieškotė visokių sofizmų pridengimui savo bailumo!“ . . .

— Žinau, žinau ir suprantu: „der Wille ist Vater Ihrer Gedanken“ . . . B—s.

Kai-kuriems lietuviams yra prikišamas šovinizmas netikta lenkų ir lenkbernių (suprask: sulenkėjusių lietuvių), bet dargi savųjų. Iš pirmųjų pusės ta taktika aiškiai suprantama. Geriausiai išmetinėt kitiems savo nesvarius darbus. Jei šovinizmu pavadint lietuvių norą užlaikyt savo kalbą Lietuvos etnografiškose ribose, tai kaip pavadint lenkų pasistengimą su doriška prievarta platint savo kalbą abelnai svetimose šalyse ir ypač

Lietuvoje? Lietuviams nerūpi meškeriot sau adeptų svetimos tautos tarpe, bet jie privalo ginties nuo ištautėjimo.

Lenkijoje savo kalbai apginti yra vartojamas toksai būdas: lenkas — ar tai pirklys, ar amatninkas, ar šaip ukėsas, ar dargi valdžiai tarnaujas policistas — užkalbintas maskoliškai apsimeta nesuprantas arba negirdys. Priverstas gi suprast ir atsakyt — iškreipia maskolių kalbą teip, kad klausantis mažką suprast tegali, arba suprant visi iškreiptai; tokiu būdu antru kart maskoliai nustojo noro kalbint lenkus maskoliškai. Už tai mes matom, kad maskoliai, kiek-tiek pagyvenę Lenkijoje, o ypač Varšuvoj, išmoksta kalbėt lenkiškai ir vartoja lenkų kalbą.

Bet lenkai vartoja tą būdą nevien savo tėvynėje ir su prispaudėjais. Tapat jie daro ir Lietuvoje su lietuviais, kur tokiu būdu jie patis tampa prispaudėjais. Kaip tas antras pasielgimas yra paniekinimo ir prieštaravimo vertas, teip pirmasis — pagirtinas ir vertas, kad lietuviai jam sektų (? *Red.*) santikiuose netiktai su maskoliais, bet ir su lenkais-aplenkintojais, nors lenkai, tokiam pasipriešinimui atsitikus, ir pravardžiuotų lietuvius šovinistais, maskolių tarnais ir t. t. Pajutę tokį pasipriešinimą lenkai ima dejuoti, kad lietuviai padidina maskolių pajėgą, besiskirdami nuo lenkų; reikia, girdi, išvien kovot prieš maskolių, o ne skaldytis dėl tokių menkniekių, kaip kalba. Šauniai pasakytą ir, jei lenkai ištikrųjų panorėtų nesiskaldyt su lietuviais dėl kalbos ir valgydami lietuvius duoną, pasisengtų prisilaukyt vietinio būdo ir išmokt tautos kalbos, tai ištikro daug kartų lengviau būtų kovot su brutališka priespauda.

Bet ne tas rūpi lenkams. Jie pasirenge dargi valdžiai padėt, kad tiktai lietuvius ištautint dėl savo naudos. Pavyzdžių tokių santikių lenkų su valdžia mes turime užtekčiai*) netiktai Lietuvoje, bet ir Galicijoje, kur rusinai daugiau lenkų nekaip vokiečių persekiojami.

Vilniaus apskritij, ačiu sulenkinimo triusams, žmonės kalba ne tai baltrusiškai, ne lietuviškai . . . nesuprasi jų kalbos. Tai vadinas kalbėt „poprostemu“. Lenkai džiaugias tuo savo darbu: jei, girdi, ir iškreipta kalba, bent jau nebeponiška-lietuviška; iš tos „poprostemu“ esą lengviau pereiti į lenkišką. Praktika vienog parodo, kad tankiausiai iš „poprostemu“ pereinama į maskolių kalbą.

Šaip ar teip, bet lietuvių kuprai persunku vilkt našta dviejų gavalų (lenkų ir maskolių).

*) Tokius apkaltinimus darant, būtinai reikėtų nurodyti faktai. *Red.*

Lietuviams daug lengviau būtų kovot su maskoliais be lenkų intervencijos.

Kai-kurie lietuviai sako: nereikia būt šovinistu ir su sava kalba neprivalome užsimest kitiems. Tegul, sako, kiekvienas kalba, kaip sau nori; per kalbą iš lenko nepadarysi lietuvį. Teip, nepadarysim, ir lietuviams nereikia *dirbtų* lietuvių, bet ir lenkas, priverstas prisitaikyt prie šalies būdo ir kalbos, nebevers lietuvius į lenkus, o tai yra svarbu. Kiti vėl lietuviai sako, nemandagu esą draugystėje, kur atsiranda žmonės, nesuprantantieji lietuviškai, vartot tą kalbą: jei lenkai, sako, ir daro kitaip, tai tik parodo, kad jie nemandagus, ir lietuviai neprivalo sekt blogą jų pavyzdį. Jei teip svarstyt, tai velik visai atsižadėt nuo savo tautiškos kalbos, nes sunku yra išvengt, kad lietuvių kokiam draugiškame susirinkime neatsirastų svetimtaučių, ypač lenkų arba lenkbernių. Juk galima sau įsivaizdint ir tokį padėjimą: lietuvių draugystėj atsirado, padėkim lenkas ir vokiečys: lenkas nemokas lietuviškai nė vokiškai, o vokiečys nemokas lenkiškai, kokioj gi kalboj, meldžiu, liepsite šnekėt visai mandagiai draugystei? Bet da pridėsiu atsitikimo pavyzdį, kamė aš patsai dalyvavau: lietuvių draugystėj atsirado lenkas, nemokas, o gal ir nenorįs pasirodyt mokas, lietuviškai ir — lietuvis nė pusės žodžio nesuprantas lenkiškai ir . . . mandagi draugystė privertė svėtį-lietuvį visą vakarą ilgėtis ir sėdėt it stabui. Lenkas nepriverstas nesimokįs lietuviškos kalbos. Ir tikrai, kam jam reikia laužyt sau galvą ir liežuvį, kad lietuviai teip šaunųs, mandagus ir . . . malonųs.

Tuotarpu tie patis mandagumo patarėjai pripažįsta reikalą, kad reikia nuo valdžios reikalaut, kad lietuvių kalba būtų įvesta mokyklosna, bažnyčiosna, sūduosna ir t. t. . . Kam gi to reik, pasiklausius mandaguolių, bene patogiau būtų išmokinus visus lietuvius, neišskyrus nė sodiečių, įvairių kalbų: lenkiškos, maskoliškos, vokiškos, prancūziškos, žydų žargonu ir da kokios kalbos . . . išteklui. Lai jau visi lietuviai, be luomų skirtumo būna mandagiais . . .

Ne, tame dalyke vėlyčiau pasilikit nemandagiu ir sekt lenkų paveizdą. Lietuva — lietuviams, ir kas joje nori gyvent, misti ir daryt gešeftus, tur prisitaikyt prie vietinių sąlygų. Nieks neprivalo kabinti ant nosies svetimiams savo įstatus.

Pažvelkime iki ko „dasimandagavo“ Prūsų lietuviai po vokiečių globa vėgėtuojantieji. Lietuvių deputatas Prūsų sueime sako, kad lietuviams ir jų kalbai lemta išnykt. Per jubilėjaus šventę „Lithauische Literarische Gesellschaft“ (kurioj pasakysim, nei vieno

žodžio lietuviškai ištarta nebuvo) profesorius Kuršaitis tvirtino, kad lietuvių tauta, kaip vokiečių šaka, išpalengvo susilieję su vokiečiais Vokietijoje ir — su lenkais ir latviais Maskolijoje. Vokiečiai, žinoma, tam neprieštaravo, bet patvirtino tuđviejų lietuvių (deputato Gaigalačio ir prof. Kuršaičio) žodžius, pridėdami, kad lietuviai noriai apleidžią savo lietuviškąją dievmaldystę ir einą prie vokiškųjų, kad lietuvių bažnyčios vis tuštin einančios, o vokiečių — prisipildančios lietuviais, kad lietuviai leizdami savo vaikus konfirmuot (Prūsų lietuviai — protestontai) nei savo, bet vokiečių bažnyčiose, tuomi nori išreikšt, kad savo vaikus paveda vokietyse . . .

Štai ką daro svetimos kultūros švelnumas. Vokiečiai šauniai apsieina su lietuviais; su policija nespiria jų kalbėti ir melstis vokiškai, bet patį lietuviškai nekalba. Atžagariai, vokiečiai organizuoja lietuvišką literarišką draugovę, draugovę lietuvių giedorių, bet vis vokiškoje kalboje (girdėjau, kad Varšuvoj ir Kriokave lenkai teipjau daro), žodžiu sakant, vokiečiai myli lietuvius . . . tikrai mandagūs, kurie neužsimeta su savo kalba ir vartoja ją tiktai pašnabždoms, kertį . . .

Galiu tvirtai sakyti, kad Prūsų lietuviai dabar tokiame tautiškame stovyje, kokiam ir męs būtumėm buvę, jei lenkų neva minkštas, respublikaniškas viešpatavimas būtų užsilaikęs lig šiai dienai.

Leist lenkams viešpataut Lietuvoj ir dėlei savo mandagumo neužsimest jiems su savo kalba, tai būtų visvien, ką pavest mūsų tautą ir jos kalbą išnykimui. *) *Birbynė.*

Ukrainiečių spauda Rusijoj.

(Pabaiga.)

Dabar pakalbėsime apie paskutinius metus (1900—1904). 1900 m. buvo paduota cenzūron 45 ukrainiškėji rankraščiai, iš kurių cenzūra atmetė 22, t. y. 49%. Tarp uždraustųjų raštų yra toki „baisūs“ pasakojimai, kaip antai Potebn'ės „Elementorius“ (1), Striževskio „Kaip gyvena žmogaus kūnas“ ir kt. Begu tik vieną malonę padarė cenzūra tuose metuose — leido teatruose vaidinti žmonėms tam tikrus paveikslus, tarp kurių buvo ir gerų.

Kituose metuose neperleido cenzūra tarp kitko šių knygučių: Mariupolco „Kaip gyvena žmogaus kūnas“, Mirovco „Patarmės motinoms“, Bondarenkos „Apie vulkanus“, — neminint jau tokių, kaip „Pirmieji Kievos kunigaikščiai“, „Totoriai ir Lietuva Ukrainoj“,

*) Šitas p. Birbynės straipsnis tapo mums prištastas pabaigoj pereinū metu, bet dėlei tūlų prieštasių jo atspauzdinimas tapo atidėtas. *Red.*

„Unija ir Petras Mohila“. 1902 m. buvo uždraustas Grinčenkos „Didis karvedis“ (apie Aleksandrą Makedonietį), Franko „Lis Mikita“ ir „Prie šviesos“, nors paskunėji apysaka nebuvo uždrausta rusiškame vertime! Cenzūra neleido trečią syk išleisti knygutę „Šis-tas apie Dievo pasaulį“ (astronomija); bet ne-trukus pasirodė rusiškas jos vertimas, ir apšvietimo ministerija priėmė ją į knygynėlius pradedamųjų mokyklų. Tos knygtės išėjo iš viso jau 8 išleidimai, o ukrainiškojo originalo cenzūra jokiū būdu nenor leist. Tokia pat istorija atsitiko su garsia Čekalenkos knygute „Pasikalbėjimai apie uktverystę“. Šitą knygutę, kaip labai naudingą žmonėms, pagyrė ne tik Rusijos laikraštija, bet ir pati valdžia. Ji dagi tapo priimta į skaityklas ir knygynėlius pradedamųjų mokyklų ir greit išsiplatino skaitliuje 10000 ekz. Autoriaus prašo išleisti ją antru sykiu, bet kada jis paprašė cenzūros leidimo, tai tuo gavo atsakymą, kad vyriausybės uždrausta perleisti tą knygutę. Bet rusiškąjį jos vertimą cenzūra leido!

Įdomi išėjo istorija su Grinčenkos drama „Arsen Javorenko“, kuri, cenzūrai leidus, buvo išėjus pilname to autoriaus rinkinėlyje, vardu „Dramos ir Komedijos“. Grinčenka norėjo išstatyti ją ant scenos, ir reikėjo prašyti leidimo da vienos cenzūros — dramatiškos. Siunčia jis tę savo dramatiškąjį rinkinėlj. Iš viso rinkinėlio tiktai viens „Arsen Javorenko“ nebuvo cenzūros leistas statyti ant scenos. Beto knyga išgulėjo dramatiškoje cenzūroje ištisus metus, ir reikėjo daug baldos, kol ji buvo iš tę iškrapštyta. „Arseną“ uždraudė; sulig cenzoriaus reikalavimų autorius kelis sykius taisė dramą ir tik neseniai tapo leista ją vaidinti, bet tapo išmestas visas trečiasis aktas ir permaintytas antraštas! Dabar ta drama vadinama „Talkoj“. Iš viso drama išgulėjo cenzūroj mažne du metu.

Įvežimas į Rusiją užsieninių ukrainiškųjų išleidimų buvo persekiojamas paskutiniuose metuose daugiau, negu pirma. Nors palie-pimas 1876 m. uždraudė leisti į Rusiją užsieninius ukrainiškūs išleidimus, betgi cenzoriai yvairių vietų perleizdavo kartas nuo karto Galicijos ukrainiškuosius laikraščius. Bet nuo 1901 m. tapo uždrausti visi periodiški ir neperiodiški Galicijos išleidimai, neišėmus nė „Matematikos“ ir „Medicinos“ rinkinėlių, išleidžiamų gamtinės sekcijos Ševčenkos Mokslo draugystės. Užtai rusofiliskieji išleidimai eina per sieną visi, be kliučių.

1903 m. laike šventės atidengimo paminklo Kotliarevskioj Poltavoje vyriausybė ukeidai svečiams iš Galicijos laikyti kalbas ukrainiškoj kalboj (kokia didelė malonė!), nors Rusijos

ukrainiečiams nė tiek nebuvo leista. Per Lisenkos šventę Kieve jau buvo ir jiems leista kalbėti savo prigimta kalba. Dėlei to kitiems rodės, kad valdžia jau pradeda Ukrainai nusi-leisti, ima mainyti politiką link Ukrainos. Žinoma, smagu yra įsikalbėti sau pažiūras apie gerus valdžios siekimus, bet ištikrųjų iš to nėra nė kokios naudos. Cenzūra 1903 iki 1904 m. visai tokia pat kaip ir pirma, ji draudžia: a) visokias knygas religijinio turinio, b) visokius vertimus, c) visokius raštus moksliskus, moksliskai-populiariškus ir publicistiškus. Jei kas draustino ir pasirodė, tai tik per cenzoriaus neapsižiūrėjimą nesusi-pratimą, arba protekciją . . . . .

Manome, kad pakaks faktų, liudijančių apie išimtiną stovį ukrainiškosios raštijos Rusijoje. Kiekvienas mato, kokia yra barbarybė Rusų valdžios, kuri didžiuojasi esanti kultūriška. Mat ir ji turinti „apšvietimo“ ministeriją!

Laikas jau mums rimtai apsvarstyti, kokių būdu priversti caro valdžią prašalinti visokius uždraudimus, paliečiančius ukrainiečių raštiją Rusijoje. Pas mus iki paskutinio laiko mažai kas girdėjo apie baisius persekiojimus ukrainiečių raštijos ir tik neseniai visūmenė ėmė apie tai kalbėt plačiau. Bet kas tapo ikšiol padaryta idant būtų prašalinti niekur negirdėti barbariški caro valdžios „ukazai“? Ikšiol veik nieko! „Jeigu nuo 1863 m. — sakė M. Dragomanov —, kaip buvo uždėti tam tikri pančiai ant ukrainiečių literatūros, kiekvienas Ukrainietis, kuris jaučia tą skriaudą, būtų parašęs ukrainiškai nors po vieną necenzurinę korespondenciją, arba knygutę laisvųjų europieškoj dvasioj, tai reikalas mūsų tautos išrodytų kitaip.“ Bet, ant nelaimės, to nebuvo: neskaitant tam tikro straipsnio „Pravdoj“ 1876 m., protesto Dragomanovo laike literatiškojo kongreso Paryžiuje 1878 m. ir tokio pat protesto Dragomanovo ir d-ro Pavliko Vienoje 1881 m., iki paskutinio laiko nieks tuo dalyku nesirūpino. Tiktai 1895 m. pasirodė maža knygutė rusiškoj ir ukrainiškoj kalboj, vardu „Tauta nelaisvėj“, teipogi 1898 m. „St. Peterburgo Žiniuose“, N. 297, įžengiamasis straipsnis „Kam?“, o jau paskučiausiam laike laikraštij „Slovansky Přehled“ 1902 m. pasirodė straipsnis d-ro V. Gnatiuko „Ruska censura a ukrajinský jazyk“ ir keli straipsniai d-ro R. Sembratovičiaus laikraštij „Ruthenische Revue“ (1904 m. N. 10) ir d-ro M. Lozinskio laikraštij „Deutsche Worte“ 1903, XI, „Realist“ 1904, IV ir kt.

Apie gana tankius Koniskio ir kitų ukrainiškujų rašytojų meldimus, nusiųstus valdžiai, dagi pačiam carui, čia nekalbėsiu. Paskutiniame laike balsas apie persekiojimą ukrainiškujų raštų Rusijoje atsimušė ir vakarų Eu-

ropoj. Antai prancūzų pasiuntinys Gustav Gibbard, ką yra podraug sąnariu tarptautiškos santaikos ligos ir išleistoju laikraščio „La Justice Internationale“, apreiškė, kad ketinas paduoti tai ligai protestą dėlei persekiojimo ukrainiečių spaudos Rusijoje. Teipogi atsiliepė tame dalyke Danijos rašytojas J. Brandes, kuris keliuose Švedijos ir Danijos laikraščiuose apgarsino savo straipsnius apie uždraudimą ukrainiečių spaudos Rusijoje. Bet to dar nepakanka. Mums reikia dar pasirūpinti išleisti tam tikras knygutes apie tą dalyką keliose svarbesnėse Europos kalbose, visų-pirma vokiškoj. Amerikos rusinai galėtų tam dalykui ne mažą suteikti pagalbą. Beto tas dalykas tapo užkliudytas Austrijos parlamente ir aštriai papeiktas Austro-Vengrijos delegacijose. Gal pagaliaus rusų valdžia pamatys, kad jos barbarybės yra išėjusios į aikštę užsieniuos ir kad ukrainiečių reikalo nebus galima nuslopinti. Podraug reikia pranešti apie tuos barbariškus „ukazus“ mūsų plačioms minioms per susirinkimus ir sueigas, o tatai vėl paakįs rusų valdžią, kad ne visai paranku jai turėti pasienio gyventojus-priešininkus. Ir daugybę kitokių priemonių galima vartot užsieniuose priešais caro „ukazus“. Bet tai bus tik, teip sakant, teoretiškoji kova prieš rusiškąją cenzūrą. Jei tik pasikakšime nusiskundimais ir rugojimais, tai tikrai nesulauksime pagedaujamos naudos. Mums reikia griebtis tokių įrankių, kurie be mažiausios abejonės atneša naudą. Tą kelią jau yra nurodęs Dragomanov pirm 10 metų. „Nieko nesūsti į cenzūrą, bet Galicijoje įsikurti redakcija, caro cenzūros nesuvaržyta, ir išleidinėti tų gyvus ir interesus raštus: kulipka atras kaltininką, ir praslinkus 5 iki 10 metų tokio veikimo pati caro valdžia nusi-leis ir prašalys bent atskirą cenzūrą, uždėtą ant ukrainiškosios spaudos.“ Tą pat manome ir mes, tik nesutinkame, kad „nieko nebūtų paduodama cenzūron“. Reik ir legališkais keliais šelpti ukrainiškąją literatūrą, kaip ikšiol, tik reikėtų didesnę atidą atkreipti į užsienius, ir išleistas tų knygas pundais gamenti į Ukrainą kontrabandos keliu. Dalykas ne lengvas, bet nėr negalimas; tiesa, be aukų neapseis, bet kokioj kovoj nekrinta aukos? O kad tas kelias tikrai greit suteiks mums laimėjimą, tai liudyja Rusijos lietuviai, kurių tėra vos 2 milijonu. Kada valdžia užgynė jiems savo raštuose vartoti priprastas lotyniškas raides, o į jų vietą bruko graždanką, tada Rusijos lietuviai susimetė į Prūsus, ir tų ėmė leisti savo raštus, iš tų vežė jas į Rusiją kontrabandos keliu ir platinė tarpe žmonių. Valdžia pradžioj stengėsi sutrukdyti tą darbą, bet galų gale turėjo nu-

sileisti prieš atkaklią, nuoseklią tautą. Valdžia suprato, kad daug geriau yra jai leisti plėtotis lietuvių raštijai po akių caro cenzūros, negu matyti kaip, nežiūrint ant didžiausių kliūčių, platinasi užsieniniai, necenzūruoti raštai. Ir štai 9 d. gegužės 1904 m. pasirodė valdžios laikraštyje „Vilensky Vjestnik“ naujas įsakymas, kuris panaikino senąjį. Mat kame sopamoji vieta rusų valdžios! Prie to turime da pridurti barono Medemo žodžius, kurie teipgi nurodo tą silpną valdžios pusę. „Didesnėji dalis mūsų rašėjų“ — perspėja jis 1860 m. apšvietimo ministeriją dėlėi kilusio užmanymo išleisti per daug aštrius cenzūros įstatymus — ims tuomet spauzdinti savo raštus užsieniuose ir nė kokios muitinių ir policijos priemonės negalės sutrukdyti gabenimą tų raštų į Rusiją, ypač atsiradus geležinkeliams, kurie sujungia mus su vakarų viešpatystėmis. Kiti ims platinti savo raštus rankraščiuose; pagaliaus atsiras ir tokių, ką įsteigs pačioj Rusijoj slapta tipografijas ir litografijas; jos bus nesulyginamai pavojingesnės ir pragaištingesnės bent kokių knygų ir straipsnių, perleistų nuolaidžiausios cenzūros.“

Ir mums reikia nukreipti savo kirčius į tą pusę. O apystovos yra labai tam dalykui parankios. Galicija suseina su Ukraina, joje 3 milijonai Ukrainiečių tautos, o sienos sargai ne didelis daiktis! O tuomet „atras kulipka kaltininką“ ir netrukus situacija persimainys. Tik energiška reik tvirtis už darbo, o nėkokia žmogaus spēka negalės to darbo sulaukyti. Gana mums melsti, gana klausyti, — laiks patiems savo reikalus vesti! O dabar, matydamas visus tuos rusiškaicariškuosius „veikalus“, galiu drąsiai pasakyti drauge su korespondentu Peterburgo laikraščio: „Rusijoj nė kokis nepaprastas atsitikimas, nė kokia keičiausia niekšystė nebišrodys man netikėtu daiktu!“

Litvomanai.

Jonulienė: Kad ir silpnas buvo, vis dar turėjos... (kinknodama galva) Lygiai aš dabar nežinau... Kaip parvažiavo paskutinę vasarą, aš tuoj numaniau, kad jau biesas užlindo už nugaros!... Toks ne savas, toks sumišęs, nė žodžių negal sugaudyti!... Nors aiškiai nepadavė, bet mano širdis prijautė, kad džiaugsmo vietoje sulauksime didesnio vargo... (verkdama) Tiek mūsų ašarų išgėrė!... Tiek pinigų nuėjo ant nėko.

Zolienė: Neverk, kūma! Ką padarysi, kad Dievas nedavė jam sveikatos! Argi jis

sėdėtų jums ant sprando, kad nebūtų jam uždraudę daktarai visokį darbą, labiaus daug šnekėti. Pati girdėjau, kaip pasakė: kad ramiai sėdėsi ir tylėsi... gali išgyti... O kas iš mūsų nori mirti? Labiaus tokioje jaunystėje.

Jonulienė: (didžiaus verkdama) Čia tik suvertimas ant nesveikatos!... Kiek aš būdavau užpulsiu jį beverkiant!... Neduos paklausti!... Paslėpęs ašaras nurodys linksmumą. Mano širdis akmeniu pavirto... Nė jo kaip klausti... nė tėvui kaip sakyti... Vaikai būdavo pasakoja, kaip išeisim prie darbo, pasilikęs verks, verks... net balsu pasikūkdiodamas... per dienų dienas... Sakau sau — ir aš susergėsiu... Užlįjo, ravėti negaliu, žemė šlapia, su šaknimis raunas, taigi einu pamažu į vidų: durys buvo pravertos, aš basa... patyliais priėjau prie kamaros durų, pasilenkusi ir žiūriu pro plyšį... Jis neįjunta!... Tik žiūriu!... Besiturįs rankoje kažikokį paveikslėlį... tokį nedidelį... kaip į knygą dedamą, tik storeris... Manau sau, kad čia švestas būtų, tad jis atsiklaupęs melstų... Juk ir švento Pranciško žyvate skaičiau ir pamaliavotą mačiau, kaip jis atsiklaupęs ašaromis apsiliedamas prieš Nukryžiatotąjį meldė... O čia, atsisėdęs, nusitvėręs paveikslėlį, o ašaros kaip lietus lįja... Tai jau sakau: vaikai nemelavo. O sau tariau: palūkėk, turi prieiti siūlas kamuolį. Tyliau per visą nedėlią, kaipo nieko nežinodama... ir sulaukiau progos. Saulėta pavakarė buvo, sakau: tokia graži!... eik pasivaikščioti!... Paklausė, išėjo. Aš tik žiūriu pro langą, ar toli nuėjo. Kaip tik iš kiemo, aš į kamarą... Ėmiau versti po visas knygas, po visus raštus, po stalčių!... Pačiam gale ir radau!... Į tokį popierinį maišiuką įkištą!... Pažinau tuoj, kad tas pats!... Žiūriu... net man akys pabalo!... Tos biesienės portograpija!... Kaip verdančiu vandenimi mane perpylė... Zolienė: Ar tokią baisią baidyklę pamatei?

Jonulienė: Pikčiau kaip velnią! Aš jos gyvos nekenčiu!... O čia pasipūtusi, kaip rupūžė... Spiovau ant akių!

Zolienė: (juokdamas) Ant ko??

Jonulienė: Ogi ant tos portograpijos Skirgailiukės.

Zolienė: Ir ką čia teip pikta pamatei?!... Lygiai negali pažįstamos fotografijos turėti?

Jonulienė: Man nepasakysi. O kam gi tos ašaros?... Dar gi tą biesą rankose laikydamas... Kaip aš neturėjau spiauti?... Kad iš jos visa nelaimė išėjo. Kaip mečiau į žemę!... Sutrypiu kojomis, paskui įdrėbiau į ugnį, kad nė papėdžių jos nebeliktų.

Zolienė: Tai jau ir Augustinui pripasakojai pamokslų?

Jonulienė: Ne! Jis man nėko... ir aš jam nėko... Žiūriu tik, ką tu darysi?... Vakare, kad jieško, kad verčia!... Tą vakarą, nė naktį, nė rašyti nebesėdo... Tik per kiaurą naktį: šnabždu, šnabždu! po savo popierius, po raštus... Man ir juokai ir širdį skauda, žinoma, kaip motynai: vaiko vis gailu... Nors tiek padariau, kad nuo to laiko truputį nustojo verkes... Juk ir jis nekaltas, kad jam akis apmonija... O biasas nėkuomet nemiega: ką pats nepadaro, mergą pasamdo.

Zolienė: Ar seniai tat atsitiko?

Jonulienė: Ogi ši rudenį.

Zolienė: Juk dar po to buvo išvažiavęs į seminariją.

Jonulienė: Kas yr, kad buvo?... O galvoje vis jau jam maišėsi.

Zolienė: Kad tuomet būtų jam galvoje susimaišę, nebūtų važiavęs... O kaip nebevaliojo sveikatos, susirgo... tuomet pametė. Čia mergos kalčios aš nematau.

Jonulienė: Neapsuksi man galvos!... Ir drabužiais dar vilkėjo ir tylėjo... kol tik nuvažiavo tėvo parsivežti iš kalėjimo. Kas ten atsitiko, nežinau, tik mano širdis jaučia, kad ta merga tuomet turėjo jam pasipainioti... Parvažiavo nebepažįstamas: ir serga... ir verkia... ir kunigiškas jupas liepė nudanginti ant augšto... Dar aš sakau, kam čia reikia?... Te-kybai čia-pat!... Norėjau kamaroje sukabinti, rodos neužstotų daug vietos... būčiau uždengus gražiai nuo dulkių... Bet jis: ne ir ne!... Verkdamas rankas bučiuoja: nebevilkiu! nebebusiu kunigu!... — O tu, kūma, gal ir seniaus apie tą žinojai! Nesigink! Tik tylėjai, man nėko nesakei...

Zolienė: (pečius patraukusi) Bene jis man pasakojasi?!

Jonulienė: Kaip paskui pavadinęs kriaučių, liepė persiūti: mano širdis kuo neperprogo: rodos, kad mano kailį karmo... (verkdama) O kaip atsimenu, kaip mudu džiaugėvos su tėvu... Rodos negailėtum nė paskutinius šarkus parduoti, by tik jam gražius drabužius pasiūdintum... Ar maža iš-eina tokioms ilgomis jupoms?... Ar dešimtį mastų gelumbės po pusanthro rublio nupirko... Tokios gražios, spindančios... o dabar viską suputėjo!... Ir pats nėkai nuėjo ir mus nuvarė... Nebeišsukšim kiteip!... Jau šnekėjova su tėvu: kad teip, tai teip!... Išpardavinėsi visus gyvulius, žemę išduosiva, pačiu-du su mažesniaisiais vaikais į kamarą įlįsi... o jis jei nenumirs, te-rašai savo raštus nors patvoryje at-

sisėdęs! (susiimdama akis prijuoste ir šaukdama) Ar tokiam galui aš visą amžių vargau!!... Kad jis būtų negimęs!... Kad jis būtų mažas nusproges!

Zolienė: (staiga) Kaip tu, kūma, nebijai pono Dievo, teip keikti?!... Bent nešauk!

Jonulienė: Kur nešauksiu, kad mano širdis kraujais sukepusi!... Aš ant jo pamislyti negaliu! (vis balsu verkia).

Zolienė: Cit! Cit!... Gal jis užgirsti! (girdėti už scenos kosėjimas) Šit jau pabudo, kosti!... Nereikia jam vargšui širdis graužti!... Gal, jau jo amžius visiškai trumpas. Ar jam neskaudu matyti motyna verkianti?!... (girdėti vėl kosėjimas už scenos)... Klausykis! Klausykis!... Kaip uždyksta. (rūpestingai) Verčiau prasišalink, kad jis įėjęs nepamatytų ašarų... Tokiam ligonui bus skaudu... Pagailėk jo!... Išėik verčiau!

Jonulienė: (tyliaus verkdama) Juk ir mano vaikas... Man dar didžiau širdį skauda... Tamsta svetima, o mat gailiesi... Kad teip nori, pabūk dar valandikę... Įdaviau Morkienei marškinius siūti, nubėgsiu parsinešiu (išeina).

Zolienė: (prisiartindama prie kameros durų patyliais praverdama) Ar jau nebe miegi?... O! jau atsikėlęs... (Augustinas įeina pro duris) O laukiu, tariau, kad miegi... (išsigandusi) Bet kas tau rados?!... Ko teip atsimainęs... Vakar dar toks tvirtas buvai, o šiandien teip sublogęs... nė vaikščioti negali.

Scena 2.

Augustinas: (Zolienės vedamas, susiėmęs krūtinę, kojas vos pavilkdamas; eidamas vis apsi-stoja ir kosti šnekėdamas dusliu balsu) Visiškai nemiegojau.

Zolienė: Gal, neužmigai, kad mėš čia teip balsiai šnekėjome?

Augustinas: (sėda ant lovos ranka numodamas) Et!

Zolienė: Nelaimingas tu, vaikeli! (taisy-dama jam patalyne, statydamą jam priegalvį pasienyje už nugaros) Sėsk giliau! Atsikalk į priegalvį! (ima antklote, užkloja jam ant kojų) Kad tau kojos nešaltų! Kam tu teip vargsti be galo per naktis su tais raštais?

Augustinas: Raštai mano vičvienaitis nusiramimas... Kaip rašau, tai bent nėko nematau, negirdžiu... O matei pati, jog skaudu girdėti... Bet šią naktį nerašiau... kitą darbą padariau... (šnekėdamas vis apsi-stoja, kosti ir balso pritrūksta) Palikau bedegantį žiburį kamaroje tyčia, kad manęs nepasigestų... Susiglemžęs atsišaukimus, kiek turėjau, nusivilkau į Gardus ir visus išlipinau... pastačiau ant savo.

Zolienė: Kodėl tu man nepasakei, vaikel? ... Aš būčiau tat padariusi ... Vis už tave sveikesnė ... o tu visiškai nuvargai.

Augustinas: Užtat, kad sveikesnė, turi didžiaus saugoties ... Mano amžius, šėip ar teip, nebeilgas ... Manimi tėvynė ne ilgai besinaudos ... Tau teks visur pavaduoti ... kalėjime pūnančius ir po žemės palindusius ...

Zolienė: Ko čia nekūs tautijai?! ... Bet kaip tu valiojai nueiti? ... Maž pusanatro varsto bus į Gardus.

Augustinas: Nuėjau ... ir, kol lipdžiau, nėko pavargimo nejutau. Džiaugiuos tik manydamas, kaip tie lapai pradžiugis žmones ... Gal, ne vienam sujudis širdį, pakels dvasią ... O tie, šunsnukiams išgąstis ir darbas nuskusti ... Kaip atlikęs ėmiau grįžti, tokia apėmė mane baimė, toks šiurpulys ... tarytum kas pasiginęs griebia man už sprando ... Samprotauju, jog, turbūt, iš ligos ta baimė, bet jausmų nėkaip negaliu pergalėt ... Bėgu ir bėgu, kiek tik bevaliodamas ... Per kokį varstą nuo namų metėsi kraujas pro burną ... akis aptemo, širdis apšalo ... vos tik bėparsiavilkau ...

(Pabaiga bus.)

Kovos Išdas.

P. Liutas	59,94 mk.
Polius	10,00 „
	<u>69,94 mk. = 32,40 rub.</u>

Aukos L. D. P. reikalams 1905 m.

Vacas	50 rub. = 108,00 mk.
	<u>108,00 mk.</u>
Buvo (žr. „Varpas“ 6)	586,40 mk.
	<u>Iš viso 694,40 mk.</u>

M. Saunus.

Naujieji Lietuvių Demokratų Partijos išleidimai.

Penkiolikai metų sukakus. Ruožai iš „Ūkininko“ gyvenimo.

Iš istorijos Lenkų sukilimų. Iš Napoleono gadinės. Lenkų karalystė ir jos konstitucija. Krakometis (1830). Lenkmetis (1863). Muraviovo darbai.

Valdžiai spaudą leidus. Priežastis spaudos leidimo. Priežastis „Tėvynės Sargo“ mirimo. Susilpnėjimas demokratų. Mūsų spauda ir Lietuvos administracija. Naujieji Lietuvos laikraščiai.

„Šventoji“ caro valdžia. Kaip valdomos viešpatystės. Caro ir jo pamilijos tiesos. Caro valdžia — valdininkų valdžia. Ant ko pasiremia caro valdžia.

Lietuviai, neapsileiskime!

Lietuviai, pagerinkime mūsų mokyklas! Atsišaukimas.

Apie vidutines mokyklas. Lenkų balsas apie vaikų mokymą ir auginimą. Mūsų reikalavimai.

Broliai, Lietuviai! Atsišaukimas Lietuvių Demokratų Partijos.

Mūsų reikalavimai. Atsišaukimas.

Ukrainiečių spauda Rusijoje . . . prirengta spaudai.

Kur dingsta mūsų mokesčiai.

Policijos viešpatavimas . . . prirengta spaudai

Prisiųsti Redakcijai nauji spauzdiniai.

Šernas. Paėjimas organiško svieto. Chicago III. 1905, pp. 137 vid. 8°.

J. Sapalius. Priedelis prie lietuviško klausimo. Chicago III. 1905, pp. 33 in 8° min.

Broliai darbininkai ir darbininkės! Atsišaukimas, „Draugo“ organizacijos išleistas, pp. 8 vfd. 8°.

Nors dabar susipraskit. Atsišaukimas „Draugo“ organizacijos išleistas, pp. 2 vid. 8°.

Svėskime darbininkų šventę pirmąją gegužės. Atsišaukimas. „Draugo“ organizacijos išleistas.

Nauja Chrestomatija dėl lietuviškų mokslainių Amerikoje. Dalis I. Parengė B. Brandukas. 1904. Chicago III., pp. 152 in 8° maj.

Užkeikto urvas. Apsaka iš lietuvių gyvenimo. Pagal lenkišką nupieszę P. B. 1904. Chicago III., pp. 288 vid. 8°.

V. Kapsukas. Šalin caro valdžia! Ženeva 1905, pp. 8° min.

Zapasniejei! Atsišaukimas, LSDP. išleistas.

Pirmoji Gegužės. Atsišaukimas, LSDP. išleistas.

Dvaro ir sodžiaus darbininkai ir darbininkės. Atsišaukimas, „Draugo“ organizacijos išleistas.

Kunigo Jurgio Gapono laiškas. Londonas 1905. Išleista LSDP., pp. 16 vid. 8°.

Kun. V. Dembskis. Kankintojai ir kankintiniai už mokslą. Plymouth Pa. 1905, pp. 183 in 8° maj.

Lietuviškos pasakos, vairyos. Surinko Dr. J. Basanavičius. Dalis IV. Chicago III. 1905, pp. 299 8° maj.

Šernas. Nematomi priešai ir draugai žmonių. Chicago III. 1905, pp. 113 vid. 8°.

Kaimo darbininkai ir darbininkės. Atsišaukimas LSDP. išleistas.

Lietuvos valstiečiai, ūkininkai ir darbininkai. Atsišaukimas, LSDP. išleistas.

Kam reikalingas mūsų brolių kraujas. Atsišaukimas, išleistas Paprūsės lietuvių socialdemokratų kuopos.

Apie žydų mušimą. Atsišaukimas, išleistas „Draugo“ organizacijos.

Vorai ir musės. Versta iš V. Liebknechto. Išleista LSDP. Antras spaudimas.

Lietuvos Ateitis apsviestųjų Lietuvių rankose. Atsišaukimas, „Žiburėlio“ išleistas.

Vladislovas Krakovskis. Naujoji Zelandija. Lietuviškai išvertė J. Bekampis. „Aušros“ išleistas. Vilnius 1905, pp. 52 vid. 8°.

Dvi moteri. Parduotoji laimė. Keturių veiksmų drama. „Aušros“ išleistas. Vilnius 1905, pp. 48 vid. 8°.

Kaip senieji Lietuvinkai gyveno. Paparfojimai apie Bubus beg Paproczius ir t. t. per Profesorius Kapeller iš Ženos. Tilžeje 1905, pp. 30 vid. 8°.

„Kova“. Savaitinis darbininkų laikraštis, pp. 8 didelis 4°. Pirmas Nr. pasirodė 9 gegužės 1905. Adresas: 412 Siegel Str., Philadelphia Pa., U. S. Amerika.

Echo žyčia robotniczego na Litwie. Nr. 6 Maj 1905. Išleistas LSD.

Redakcijos ir Administracijos adresas: M. Saunus, Tilsit, Ostpreußen, Fabrikstrasse 27.

Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas. — Spauzdinta pas Otto v. Mauderode, Tilžeje.